

ACADEMIA ROMÂNĂ

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI
SOCIO-UMANE SIBIU**

**CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU
CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA
CULTURII TRADIȚIONALE SIBIU**

**STUDII ȘI COMUNICĂRI
DE ETNOLOGIE**

Tomul XXIV
2010
serie nouă

Techno
Media
SIBIU

Sumar

Folclor – Etnologie – Antropologie

Cozmina GLONȚA, <i>Cercetare interdisciplinară pe Valea Târnavelor</i>	7
Maria SPĂTARIU, <i>Nunta pe Târnavă: în trecut și astăzi</i>	15
Gabriela NEGRU, <i>Șezătorile în zona Târnavelor</i>	34
Claudia LOTREAN, <i>Ritualul înmormântării pe Târnavă</i>	46
Silvia MACREA, <i>Jocuri populare tradiționale: învârtita</i>	52
Dorel MARC, <i>Restituiri ale valorilor patrimoniului etnologic imaterial: proverbele culese de Elie (Miron) Cristea din Toplița Română</i>	60
Rodica RALIADÉ, <i>Legenda Sfântului Sisoie. Valențe folclorice într-un text necanonic</i>	74
Virgiliu FLOREA, <i>Norbert Fisch și colecția sa folclorică din Munții Apuseni</i>	82
Sigrid HALDENWANG, <i>Un autor, o monografie și o aniversare Cocișiu</i>	98
Bianca KARDA, <i>Emigrarea unor țărani români din județul Sibiu în S.U.A., reflectată în presa transilvăneană din 1900-1914</i>	112
Iliana MOISE, <i>Adio smalțurilor de plumb</i>	126
Ana GRAMA, <i>Război și pace într-un sat de pe Ardeal</i>	132
Steluța PĂRÂU, <i>Similitudini și diferențe – fenomene ale coetnicității într-o zonă multiculturală</i>	148
Narcisa Alexandra ȘTIUCĂ, <i>Românii între septentrional și meridional. Repere de etnologie a alimentației</i>	163
Felicia MORÂNDĂU, <i>Dimensiuni ale schimbării sociale în comunitatea rurală</i>	177
Mariana VLAD, <i>Documente cartografice din sec. al XVIII-lea și relevanța acestora pentru Transilvania mileniului III</i>	189
 Din etnologia germanilor din România	
Camelia ȘTEFAN, <i>Tradiții și obiceiuri de iarnă la sașii din Transilvania</i>	197
Claudia ZIDARU, <i>Tradiții și obiceiuri de toamnă la sașii din Transilvania</i>	203

Aniversări

<i>Steluța Pârâu 60</i> (Ilie Moise).....	211
<i>Viorel Boldureanu 60</i> (Ilie Moise).....	213
<i>Avram Cristea 65</i> (Ilie Moise).....	216
<i>Valer Deleanu 70</i> (Maria Bozan).....	218
<i>Raimonde Wiener 80</i> (Ilie Moise).....	222
<i>Cornel Arion: 90 de ani de la naștere</i> (Nicolae Scutea).....	224
<i>Centenar Valer Butură</i> (Ion Cuceu).....	227
<i>Centenar Ilarion Cocișiu</i> (Gherasim Rusu Togan).....	234

Comemorări

<i>In memoriam Maria Bocșe 1939-2010</i> (Ilie Moise).....	241
<i>In memoriam Emilia Comișel 1913-2010</i> (Elise Stan).....	243

Note și recenzii

<i>Ilie Moise, Oamenii și locurile Albei</i> (Avram Cristea).....	245
<i>Viorel Nistor, Junii Sibiului – Din suitele scenice realizate</i> <i>de Ioan și Silvia Macrea</i> (Ilie Moise).....	247
<i>Festschrift Mircea Braga</i> (Alexandra Gruian).....	249
<i>Ilie Dăianu, Scrieri</i> (Andreea Buzaș).....	250
<i>Ioan Dicu, Jurnal de front</i> (Daniela Floroian).....	252
<i>Alina Geanina Ionescu, Conservarea și restaurarea icoanelor</i> <i>din colecțiile Muzeului ASTRA</i> (Constantin Necula).....	253
<i>Elena Găvan, Țesături de interior, sudul Transilvaniei</i> (Delia Voina).....	254
<i>Karla Roșca, Horst Klush, Ceramica de breaslă, habană</i> <i>și manufacturieră din Transilvania</i> (Delia Voina).....	255

Inhalt

Folklore – Ethnologie – Anthropologie

Cozmina GLONȚA, <i>Interdisziplinäre Forschung im Kokeltal</i>	7
Maria SPĂTARIU, <i>Die Hochzeit im Kokeltal, gestern und heute</i>	15
Gabriela NEGRU, <i>Nähstuben im Kokeltal</i>	34
Claudia LOTREAN, <i>Zu religiösen Bräuchen bei Begräbnissen im Kokeltal</i>	46
Silvia MACREA, <i>Traditionelle Tänze – Învărtita</i>	52
Dorel MARC, <i>Kostbarkeiten des ethnographischen Volksgutes, Sprichwörter gesammelt von Elie (Miron) Cristea aus Toplița</i>	60
Rodica RALIADÉ, <i>Legenden des Heiligen Sisoé, folkloristische Kostbarkeiten – dem Kanon nicht gemäß</i>	74
Virgiliu FLOREA, <i>Norbert Fisch und seine Folkloresammlung aus den Westkarpaten</i>	82
Sigrid HALDENWANG, <i>Ein Autor, eine Monografie und ein hundertjähriger Geburtstag – Ilarion Cocișiu</i>	98
Bianca KARDA, <i>Die Auswanderung rumänischer Bauern aus dem Kreis Hermannstadt in die USA, widerspiegelt in der siebenbürgischen Presse von 1900-1914</i>	112
Iliana MOISE, <i>Bleiglasur – auf Nimmerwiedersehen</i>	126
Ana GRAMA, <i>Krieg und Frieden in einem siebenbürgischen Dorf</i>	132
Steluța PĂRĂU, <i>Übereinstimmung und Unstimmigkeiten – Gegebenheiten im Zusammenleben eines multikulturellen Gebietes</i> ..	148
Narcisa Alexandra ȘTIUCĂ, <i>Die Rumänen zwischen Nord und Süd – zu deren traditionsgebundenen Ernährung</i>	163
Felicia MORÂNDĂU, <i>Dimensionen des sozialen Wandels in dörflichen Gemeinschaften</i>	177
Mariana VLAD, <i>Kartographische Urkunden aus dem 18. Jahrhundert und ihre Bedeutung für das Siebenbürgen des dritten Jahrtausends</i> ..	189
 Aus der Ethnologie der Deutschen in Rumänien.	
Camelia ȘTEFAN, <i>Gedanken zu den Weihnachtsbräuchen der Siebenbürgen Sachsen</i>	197
Claudia ZIDARU, <i>Siebenbürgische Bräuche im Herbst</i>	203

Geburtstage

<i>Steluța Pârâu 60</i> (Ilie Moise).....	211
<i>Viorel Boldureanu 60</i> (Ilie Moise).....	213
<i>Avram Cristea 65</i> (Ilie Moise).....	216
<i>Valer Deleanu 70</i> (Maria Bozan).....	218
<i>Raimonde Wiener 80</i> (Ilie Moise).....	222
<i>Cornel Arion: 90 de ani de la naștere</i> (Nicolae Scutea).....	224
<i>Centenar Valer Butură</i> (Ion Cuceu).....	227
<i>Centenar Ilarion Cocișiu</i> (Gherasim Rusu Togan).....	234

Gedenkfeiern

Zum Gedenken an <i>Maria Bocșe 1939-2010</i> (Ilie Moise).....	241
Zum Gedenken an <i>Emilia Comișel 1913-2010</i> (Elise Stan).....	243

Rezensionen

Ilie Moise, <i>Menschen und Landschaften aus dem Kreis Alba</i> (Avram Cristea).....	245
Viorel Nistor, <i>Junii Sibiului – bühnenreife Darstellungen</i> von Ioan und Sivia Macrea (Ilie Moise).....	247
<i>Festschrift Mircea Braga</i> (Alexandra Gruian).....	249
Ilie Dăianu, <i>Schriften</i> (Andreea Buzaș).....	250
Ioan Dicu, <i>Aufzeichnungen von der Front</i> (Daniela Floroian).....	252
Alina Geanina Ionescu, <i>Konservierung und Restaurierung</i> der <i>Ikonen aus dem Astra-Museum</i> (Constantin Necula).....	253
Elena Găvan, <i>Gewebe im bäuerlichen Wohnbereich aus dem Süden</i> <i>Siebenbürgens</i> (Delia Voina).....	254
Karla Roșca, <i>Horst Klush, Keramikerzeugnisse der Zünfte, der</i> <i>Manufakturen und der Habaner</i> (Delia Voina).....	255

Cercetare interdisciplinară pe Valea Târnavelor

Cozmina GLONȚA

 Referent specialist – CJCPCT „Cindrelul – Junii” Sibiu,
 str. Școala de Înot, nr. 18, e-mail: cozmina2002@yahoo.fr

Abstract: This material presents the research project, initiated and developed in the field, on the The Târnave Valley, for four months (in the period June – September 2009), by The District Centre for the Conservation and Promotion of the Traditional Culture „Cindrelul-Junii” Sibiu, with the help of the financial authority of The National Culture Fond Administration. The research was set on the analysis of the local customs regarding life (Birth, Wedding, Funeral) and fieldwork, of the traditional holidays, costumes, songs and dances form this area where one can find a rich material and immaterial cultural patrimony.

Key words: research project, local customs, The Târnave Valley, cultural patrimony, traditional holidays.

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul – Junii” Sibiu se implică activ în cercetarea, conservarea și promovarea folclorului autentic din județul Sibiu. În urma unui concurs de proiecte, inițiat de Ministerul Culturii și Patrimoniului, prin Administrația Fondului Cultural Național, s-au obținut fonduri nerambursabile pentru proiectul intitulat *Cercetare Interdisciplinară pe Valea Târnavelor*.

Proiectul s-a desfășurat într-un areal caracterizat de multietnicitate, multiconfesionalism și multiculturalitate. Este vorba de Valea Târnavelor, una dintre cele cinci zone etnofolclorice din județul Sibiu, o zonă conturată de comunele și satele din jurul a trei orașe: Copșa Mică, Mediaș și Dumbrăveni. Români, sași, maghiari, rromi și armeni și-au pus amprenta asupra civilizației și culturii din Valea Târnavelor. Astăzi, unele etnii – precum cea a sașilor sau a armenilor – sunt aproape dispărute din acest

Nunta pe Târnave: în trecut și astăzi

Maria SPĂTARIU

Referent specialist – CJCPCT „Cindrelul – Junii” Sibiu,
str. Școala de Înot, nr. 18, e-mail: mariaspatariu@tribuna.ro

Abstract: On Târnavelor Valley as well as in other Romanian regions, traditions have known time's erosion. This ongoing fading is greatly due to socio, economical and political factors and thus traditions revival seems to be very difficult. Considering these facts, our purpose is to reveal, in a comparative study, wedding traditions and rituals as they were once performed in Târnavelor Valley villages in the midst of 20th century. So, following local oldmen testimonies, this study reveals lost traditions concerning the dowry carriage, the wedding flag, horsemen, the bride's grief song etc. The conclusion reached is that the wedding ceremonies preserved much of their spectacular aspect, but, unfortunately, the primary significances disappeared.

Key words: wedding, ritual, tradition, Tarnavelor Valley, comparative study.

„Nunta la români nu este doar cântec și vers, ci o încântare țesută din acțiune, mit și ospăț rabelaisian, cu petrecere demnă de cea a zeilor din Olimp, dominând suspinele miresei, ele însele altoite pe o vatră de viitoare bucurii.”¹ Așa a văzut Mihai Beniuc nunta în satul său natal, așa este ea pe întreg arealul României, și tot astfel o regăsim pe Valea Târnavelor. Este ceremonialul cel mai strălucitor prin fast, neegalat nici chiar de ceremonialul înmormântării prin gravitatea și tragismul lui. Nunta e un spectacol pitoresc, căci fiecare acțiune din complicata ceremonie este împletită cu muzică și cântec, după norme bine statornicite, parțial împrăștiate mereu, dar desigur, trăgându-și seva din îndepărtate timpuri².

Astăzi, nunta de pe Valea Târnavelor nu este decât o palidă umbră a manifestărilor de altădată prilejuite de unirea a doi tineri. Din acest motiv, prezenta schiță încearcă o reconstituire comparativă a ceremonialului nupțial

---

¹ Mihai Beniuc, *Prefața*, la *Nunta la români*, București, Editura Minerva, 1977, p. 3.

² cf. Ion Șeuleanu, *Poezia populară de nuntă*, București, Editura Minerva, 1985, p. 16.

Șezătorile în zona Târnavelor

Gabriela NEGRU

Referent specialist – CJCPCT „Cindrelul – Junii” Sibiu,
str. Școala de Înot, nr. 18, e-mail: mila_gabriela@yahoo.com

Abstract: This paper intends to bring forward, to the reader, an old time custom: *șezătoarea* and the ways in which this was performed in Sibiu County, on the Târnave Valley. Despite its complexity and significations, *șezătoarea* is no longer a part of the peasants' life and exists mainly in the passive memory of the elders. However, it can be still reacted on special occasions such as field research or TV shows.

Key words: custom, work, traditions, skills, community.

De-a lungul timpului, oamenii lumii rurale au conviețuit în diverse forme de organizare (obști sătești, vecinătăți), completate de forme de viață socială, precum: *șezătoarea*, claca, desfăcutul porumbului etc.

Șezătoarea – obicei popular cu implicații pe planurile productiv și socio-cultural a fost practică pe întreg cuprinsul țării și a avut denumiri diferite, în funcție de zona etnografică: furcărie, torcărie, strânsură, opaiț, danț și focuri.

În lucrarea de față vom prezenta aspecte legate de acest obicei din județul Sibiu, rezultate în urma proiectului de *Cercetare interdisciplinară pe Valea Târnavelor*, derulat în anul 2009 de către Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul – Junii” Sibiu cu sprijinul financiar al *Administrației Fondului Cultural Național*.

Pe Valea Târnavelor obiceiul este cunoscut sub denumirea locală *șăzătoare* și își are originea în perioada economiei naturale, când țaranii munciau pământul și creșteau animale, iar femeile prelucrau fibrele naturale și realizau articolele de îmbrăcăminte. Inițial – spune Valer Butură – „șezătorile erau colective de muncă formate din membrii unor gospodării învecinate pentru a-și prelungi în noapte prelucrarea fibrelor textile.”¹

¹ Valer Butură, *Cultură spirituală românească*, Editura Minerva, București, 1992, p. 384

Ritualul înmormântării pe Târnave

Claudia LOTREAN

Referent specialist – CJCPCT „Cindrelul – Junii” Sibiu,
str. Școala de Înot, nr. 18, e-mail: claudialotrean@yahoo.com

Abstract: The most painful moment in people’s lives – death of someone dear – is always difficultly approached in ethnographic interviews. This is the reason why this research paper is a short radiography of the funeral rituals on the Tarnavelor Valley, a radiography that highlights some differences and similarities in the funeral traditions practiced in the Tarnavelor Valley villages.

Key words: death, ethnographic interviews, funeral rituals, Tarnavelor Valley, radiography.

Despre înmormântare și riturile care o însoțesc s-a scris mult în literatura de specialitate, dar cu toate acestea elementul mistic existent în cadrul acestui ritual ne atrage atenția în permanență asupra sa. Iată, așadar, cum în periplul desfășurat în vara trecută pe întreg cuprinsul Văii Târnavelor din județul Sibiu, datorat unui proiect amplu de cercetare interdisciplinară realizat timp de trei luni de zile, am avut ocazia să cunosc oameni deosebiți și dispuși să povestească despre viața lor. Așa am ajuns să vorbim despre sărbătorile de peste an și despre cele legate de viața omului, în special despre riturile de trecere. Trebuie menționat faptul că cel mai dificil moment al cercetării a fost, de fiecare dată, cel în care se vorbea despre subiectul legat de înmormântare.

Cu toate că moartea face parte din existența noastră, prea puțini sunt cei care au puterea să vorbească despre ea și mai ales, să o înțeleagă. De aceea, lucrarea de față se dorește a fi o scurtă radiografiere a teritoriului așezat de-o parte și de alta a Târnavei Mari din județul Sibiu în care vor fi prezentate câteva obiceiuri legate de înmormântare, surprinzând doar elementul care face diferența sau legătura între satele situate pe această vale.

După cum sublinia și Gail Kligman în lucrarea *Nunta mortului*, pentru cei vii „atât viața, cât și moartea trebuie să aibă un sens. (..)

Jocuri populare tradiționale: învârtita

Silvia MACREA

Director – CJCPCT „Cindrelul – Junii” Sibiu,
str. Școala de Înot, nr. 18, e-mail: contact@traditiisibiene.ro

Abstract: Romanian traditional dances are well known for their beauty and variety, but also for the one corpus they design together with songs, traditions and old rituals. One of the most important traditional dances is *Învârtita* / the 'turning' dance, specific to the South and Centre Transylvania. Its basic form is at moderate tempo with turning as a couple, in alternate directions separated by a resting step, without progressing around the dance space, but there are variants at distinctly different tempi. Some of these variants are danced by the „Cindrelul-Junii Sibiului” Professional Folk Ensemble and are presented in this research paper.

Key words: Romanian traditional dances, *învârtită*, the 'turning' dance, measure, rhythm, Cindrelul-Junii Sibiului Professional Folk Ensemble.

România posedă un foarte bogat și complex tezaur folcloric. Dansurile populare românești cunoscute prin frumusețea și marea lor varietate constituie acest tezaur alături de cântece, fabule, legende și poezia populară. Deși dansul popular românesc se manifestă într-o mare varietate de aspecte regionale, el prezintă totuși caractere comune esențiale, care unesc toate formele de expresie coregrafică ale poporului român într-un stil național specific.

Exprimate printr-o sensibilitate compozițională și structurală, jocurile provenite din zona etno-folclorică a Mărginimii Sibiului se ridică la un înalt nivel de expresivitate. Repertoriul de jocuri existent face legătura cu zonele subcarpatice, iar cele descrise în această culegere au o vitalitate ridicată, reprezentând în același timp un autentic mănunchi de valori folclorice. În acest sens, un factor deosebit de important în transmiterea potențialului etnocultural al Mărginimii dincolo de munți s-a datorat în mare măsură amplului proces al transumanței. Repertoriul coregrafic al acestei zone este destul de bogat, iar din punct de vedere tipologic consemnăm prezența *Învârtitei șchioape* cu jocurile *Învârtita* și *Pe sub mână* și a

Restituiri ale valorilor patrimoniului etnologic imaterial: proverbele culese de Elie (Miron) Cristea din Toplița Română

Dorel MARC

Dr., CS, Muzeul Județean Mureș, Secția de Etnografie și
Artă Populară, Târgu Mureș, e-mail: dorel_marcus@yahoo.com

Abstract: *Refund of values of the ethnological intangible heritage: proverbs collected by Elie (Miron) Cristea of Toplița Română.*

Elie Miron Cristea, born in Toplița Română, in 1868, was one of the leading figures who engaged in multiple areas of ecclesiastical, political, social, educational and cultural life of Romanians in the period before the Great Union, and after; as man of culture he put himself in the service of his people, being convinced that only by cultural raise its national wishes could be affirmed. He became a very active member of „Astra”, from October 1896, being member of the Board of Sibiu department, from 1905 director of the department and then member of the Central Committee of „Astra” until 1910, when he was elected bishop of Caransebes. Being close to the ruling circles of Astra, he supported the other departments from territory, as the one of Reghin which included Toplița his hometown and surroundings at the time. His work in the „Astra” did not stop even after submitting the hierarchical church or political functions. Elie Cristea, on 26 October 1897, launched an appeal to intellectuals of villages to gather proverbs scattered throughout Transylvania. He showed among others that: *„The Statutes of our Association, which prosperity we all want, requires from its members to take a closer touch with the people spreading in his bosom all sorts of useful lessons. Through this, however, I think, we didn't do everything as it is missing in our contact with the people, for we have a duty not only to give from us ... what is good, but also to take from the people what we learn from him and is worth to keep for the future”* Among those worthy to keep Elie Cristea, said that:” with the spiritual products stemmed from the brain of Romanians as stories, narratives, legends, anecdotes, anecdotes (snoave), poems, shouts, etc. are those proverbs which, he said, *„were a given branch almost entirely forgotten”*. Therefore, he proposed and launched the call to the priests and teachers of Transylvanian villages to collect Romanian proverbs. Cristea defined proverbs as those *„short phrases, precise and plastic, coming out of mouth of people and of which at certain times of*

discussions we are naturally reminded as the convincing result of proven experiences". In this field also, Elie (Miron) Cristea is the one who manages to gather together proverbs, in the first gathering of its kind in Transylvania, which he included in his collection published in 1901 in Sibiu, when he was consistorial secretary, under the title „*Proverbe, maxime, asemănări și idiotisme – colectate din graiul românilor din Transilvania și Ungaria*” (“*Proverbs, maxims, similarities and idioms – collected from the speech of Romanians from Transylvania and Hungary*”) Thus, under the impetus of *Astra*, he will eventually edit the most vast paremiologic collection of Transylvanian folklore up to the time. In order to restore a significant part of what our heritage folk wisdom meant, we reproduce the proverbs collected by Elie Cristea and his sister Elvira in the home village Toplița Română of the man who would later become the first patriarch of Romania. To highlight the circulatory power of proverbs in this contact area of Transylvania and Moldavia and the land inhabited mainly by Székely, so I extracted those collected proverbs from Toplița Română, published by Elie Cristea in the edition of 1901 and then re-edited by Antonie Plămădeala in *Pagini dintr-o arhivă inedită. Adenda* (*The Addendum of work Pages from a unique archive*), published by Minerva Publishing House in 1984. Elie Miron Cristea also noticed that „we have nurtured our spiritual life directly from the most natural, clean source – from the people” and therefore he assumed the mission that many of „products of his spirit” to be significant, fixed and saved for posterity. It is the reason why we want also to return some of the intangible heritage values contained in the proverbs that have circulated in Toplița the hometown of the first patriarch of Romanians, reproducing from these gems of folk wisdom.

Key words: Toplița, Romanian proverbs, archive, intangible heritage, Transylvanian folklore.

Elie Miron Cristea, născut în Toplița Română, în anul 1868, a fost una dintre personalitățile de seamă care s-a implicat în multiple domenii ale vieții eclesiastice, politice, sociale, școlare și culturale ale românilor în perioada premergătoare Marii Uniri și după; ca om de cultură, s-a pus în slujba neamului său, convins fiind că doar prin ridicarea culturală se puteau afirma dezideratele sale naționale. Astfel, încă de la stabilirea sa în Sibiu, după obținerea doctoratului în filologie modernă la Universitatea din Budapesta, cu o teză, prima de acest gen, despre viața și opera lui Mihai Eminescu – a luat parte activă la toate mișcările ce aveau ca scop progresul și ridicarea poporului prin cultură – așa cum rezultă din autobiografiile sale. El a devenit un membru foarte activ al „Astreii”, din octombrie 1896, fiind membru în Comitetul despărțământului Sibiu, din 1905 director al despărțământului și apoi membru în Comitetul central al „Astreii” până în 1910, când a fost ales episcop de Caransebeș. Fiind apropiat mediilor conducătoare astriste, a sprijinit celelalte despărțăminte din teritoriu, așa cum era cel al Reghinului din care făcea parte Toplița sa natală și împrejurimile. Activitatea sa în cadrul

Legenda Sfântului Sisoie. Valențe folclorice într-un text necanonic

Rodica RALIADE

Cercetător principal II – Institutul de Etnografie și Folclor
„C. Brăiloiu”, e-mail: ief.brailoiu@gmail.com

Abstract: *Legend of Saint Sisoie. The folklore's aspects of the non-canonical text.* The present paper focuses on different functions of the *Legend of Saint Sisoie*, a text included in Codex Sturdzanus and published by B.P.Hasdeu in 1879 (Cuvente den bătrâni, vol. II). We also intend to discuss about the various changes the text went through and which offered it the characteristics of oral literature.

Key words: legend, oral literature, church, Saint, folklore.

Literatura noastră veche a cunoscut trei direcții de manifestare: religioasă, istorică și poporană scrisă, aceasta din urmă devenind lectura dintotdeauna ale celor mai diverse categorii de cititori. „Literatura poporană scrisă începe la noi curând după traducerea primului ciclu de cărți sfinte, cu viziunile apocaliptice. [...] De la literatura apocaliptică s-a trecut apoi la legendele biblice privitoare la Vechiul și Noul Testament, la miracolele hagiografice, la literatura astrologică de prevestire, pentru a se ajunge, în sfârșit, la romanele populare cu intriga complicată și acțiunea dezvoltată.”¹

Legende hagiografice pătrund în literatura română, alături de cărțile fundamentale ale bisericii și de textele biblice apocrife, încă din secolul al XVI-lea. „Deși acest gen literar se leagă de literatura religioasă canonică, odată făcând parte integrantă din cultul ortodox, totuși unele legende s-au desfășurat din colecțiile vieților de sfinți.”² Circulând sub forma

---

¹ Nicolae Cartoajan, *Cărțile populare în literatura românească*, I. Epoca influenței sud-slave, București, Editura Enciclopedică Română, 1974, p.327.

² *Ibidem*, p.175.

*Norbert Fisch și colecția sa folclorică din Munții Apuseni**

Virgiliu FLOREA

Prof. univ. dr. – Facultatea de Litere, Universitatea
„Babes-Bolyai” Cluj-Napoca, e-mail: virgiliuflorea@yahoo.com

Abstract: This work deals with the folkloristic activity, little known so far, developed by Norbert Fisch, a Romanian research worker of German origin from Timișoara. Compiled between 1974 and 1982, when the folklorist undertook about 50 documentary expeditions in the Western Mountains area, his collection contains over 200 popular legends and stories of etiological, mythological and above all, historical character. They are accompanied by 72 illustrations, mostly black and white, but also colour, drawn by the folklorist himself. Along with other publications of this kind, this collection proves the great folkloric richness of the Western Mountains area, which was severely contested by some Romanian folklorists of the past.

Key words: folklorist, documentary expeditions, collection, popular legends, publications.

Despre mai vechii folcloriști germani, în special „saxo-români”, cum îi numea Gh. Bogdan-Duică¹, s-a scris destul de susținut în literatura românească de specialitate. Nu însă tot atât de susținut în legătură cu mai noile generații de folcloriști germani care au activat, ulterior, în România. Nu este vorba, desigur, de folcloriștii sași care s-au manifestat și se manifestă în zona Sibiului, a căror activitate este mai bine cunoscută grație publicației „Studii și comunicări de etnologie”, care apare, de mai bine de trei decenii, în orașul de pe Cibin. Dar este vorba de unii folcloriști

---

* Studiu introductiv la vol. Norbert Fisch, *Legende și povestiri din Munții Apuseni*, în curs de apariție.

¹ Cf. Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, vol. I, București, Editura Minerva, 1971, p. 155; Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 111, 117-118; Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. I, București, Editura Seaculum I. O., 1998, p. 88.

Ein Autor, eine Monografie und ein hundertjähriger Geburstag – Ilarion Cocișiu

Sigrid HALDENWANG

Cercetător principal I – Institutul de Cercetări Socio-Umane
Sibiu, B-dul. Victoriei, nr. 40, e-mail: sigridhaldenwang@yahoo.de

Rezumat: Lucrarea *Un autor, o monografie și o aniversare Cocișiu*, aduce în atenția cititorului, cu sublinierea importanței pe care o are publicarea volumului *Etnomuzicologul Ilarion Cocișiu în vâltoarea destinului de Gherasim Rusu Togan* – prima monografie închinată cercetătorului născut la Retiș, județul Sibiu, în urmă cu un secol. Un volum în care, cu fiecare pagină imaginea omului și a cercetătorului Cocișiu se conturează tot mai pregnant, cu tot mai multă claritate. Corespondența cu cei dragi, dar și cu cei care l-au ajutat (îndeosebi Timotei Popovici și Constantin Brăiloiu) trasează drumul sinuos, presărat cu atâtea și atâtea meandre, de la fiul de țăran din Retiș, la cărturarul de elită de mai târziu. O carte fascinantă menită a contura, pentru eternitate, imaginea reală a unuia dintre cei mai importanți etnomuzicologi care s-au născut vreodată pe acest pământ românesc.

Cuvinte cheie: monografie, centenar, etnomuzicolog, jurnal, corespondență.

Das Buch „*În vâltoarea destinului*” („In den Wirren des Schicksals”) von *Gherasim Rusu Togan* ist dem berühmten rumänischen Ethnomusikologen und Folkloristen, *Ilarion Cocișiu* sowie den Bauern, Hirten und Landarbeitern von Retersdorf (Retiș) gewidmet. Der einleitende Artikel „*Argument*” bringt einige Erläuterungen zu dem Inhalt des Buches. *Togan* selbst, hat einige Jahre in Retersdorf gelebt, dem Geburtsort des Ethnomusikologen, hat hier an der Dorfschule unterrichtet, wo er dessen Schwester Maria und deren Gatten Ioan Loghin zunächst kenngelernt hat, dann auch die übrige Verwandtschaft. Das vom Vater des Ethnomusikologen „*Moșul Emil a lui Cocă*” erhaltene unveröffentlichte Tagebuch gibt dem Autor die Möglichkeit über den Lebenslauf, des während dem Kommunismus totgeschwiegenen Ethnomusikologen, *Ilarion Cocișiu*, Näheres zu erfahren. *Togan* erläutert, dass der Ethnomusikologe

Emigrarea unor țărani români din județul Sibiu în S.U.A., reflectată în presa transilvăneană din 1900–1914

Bianca KARDA

Bibliotecar – Biblioteca județeană ASTRA Sibiu,
str. G. Barițiu, nr.: 5,7, e-mail: bianca_karda@yahoo.com

Motto:

„Vă voi scoate din suferință...și vă voi duce
într-o țară unde curge lapte și miere.” (*Exodul*, 3/17)

Abstract: Last decades of the nineteenth century and the beginning of the twentieth one are marked by massive immigration from all Eastern Europe, Italy, Russia, Turkey, Greece, Arab countries to The United States of America, because of poverty and political persecution in their native countries. The Romanian villagers from Transylvania were part of this exodus, known as one of the largest migration waves in history. There were a lot of difficulties these people went through: they could not afford to pay for their journey both by train and ship, the policy of the authorities in their native countries was to punish them for illegal emigration, therefore they were very exposed and even risked their lives in order to get to America. And last, but not least, their journey on land and mostly on sea lasted for about one month, a natural selection becoming thus one of the most important items of this historical event of emigration. It is a story about groups of people who did everything they could to fulfill a dream: the American Dream. The Romanians from Transylvania, Banat, Bucovina began their emigration process around 1900 until the outburst of the First World War, the first wave. Up to 1914 the statistics revealed about 100.000 people originated from the former Austrian-Hungarian Empire. Most of them never returned home. The Romanian communities from American cities like: Cleveland, Detroit, Chicago were formed by these first immigrants.

Key words: Romanian villagers, illegal emigration, emigration, history, American cities.

Primul studiu asupra românilor emigrați în S.U.A., scris la 1913, relevă că țăranii români din satele județului Sibiu au fost primii care s-au

*Adio smalturilor de plumb**

Iliana MOISE

Studentă – Facultatea de Medicină „Victor Papilian”,
Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, e-mail: ilymaus@yahoo.com

Abstract: *A farewell to lead glazes*

The study „Farewell, lead glazes”, continues the research/investigation conducted in 2008 at Horezu – an important centre of traditional pottery in Romania. The research was meant to detect professional diseases of the potters, especially the hazardous impact of lead glazes on the human body. At the present stage of the research, in cooperation with doctor G. D. – the potters’ family doctor, I drew up a general evaluation of the toxicity of the lead glazes used by potters taking into account the conclusions of the observation files in the surgery, the results of the self-evaluation in 2008 and of the medical tests (the lead concentration in the blood). At first, the potters rejected the idea that their health was endangered but some of them, mostly young potters, have given up using lead glazes altogether, turning their homes into guesthouses where tourists can see demonstrations in real pottery workshops. A break has been made, we hope that in a few years we will be able to eventually say: „Farewell, lead glazes!”

Key words: lead glazes, Horezu, human body, potters, health.

La ediția din 2008 a *Simpozionului Internațional de Ceramică – Dresda – septembrie* – am prezentat o lucrare axată pe *bolile profesionale ale olarilor* din România, îndeosebi pe influența *smaltului de plumb* asupra organismului uman. Comunicarea se baza pe o cercetare efectuată pe un eșantion de 24 de olari din localitatea *Horezu* – cel mai important centru de ceramică tradițională din România. Circa o pătrime din cele 200 de ateliere familiale care mai produc, în mod tradițional, ceramică se află aici. Statutul său de centru ceramic (situat în vecinătatea unei mănăstiri voievodale) care produce vase destinate, deopotrivă, nevoilor gospodăriei țărănești, cât și

---

* Comunicare prezentată la cel de-al 43-lea Simpozion Internațional de Ceramică, desfășurat în perioada 19-25 sept. 2010, la Mautern an der Donau – Austria.

Război și pace într-un sat de pe Ardeal (1940-1944. Corespondență personală)

Ana GRAMA

Cercetător – Muzeul ASTRA, Piața Mică, nr. 11,
Sibiu, e-mail: gramaana@gmail.com

Abstract: *War and peace in a village in Ardeal (1940-1944. Personal correspondence)*

It is known, that over time the members of traditional societies live numerous changes in the way of living and also in the way of dealing with the past, present and future. The „ratio of change”, including it’s scale, is always determined by more or less important features of the moment: historical-political, economic, some that are related to education and sometimes even depending on a certain personality of the group. In Transylvania of the centuries XVIII and XIX, the soldiers that participated at the european campaigns of the imperial habsburgs, were never the same that have once left home. They have seen the world, were obeying other life rules (marriages, divorces etc.), had other incomes (retired), the morale of their pastoral life was substantially touched etc. The most dramatic break in this medium was produced by the worldwars of the XIXth century, especially during the military campaigns of the second and it’s ending. In the interest of the general and specific knowledge, the phenomenon deserves and even has to be carefully researched. Before setting forth any considerations with a high degree of generalization, it is binding to analyse as many sources- primary information. Out of this category, is the present documentary offer. Here, in the few personal letters that we present, „people of the village”, more or less „classic peasants”, remain faithful to the village or leave it (temporarily or definitively), keep, or not, confessed bounds with the essence of traditional life. We think of focusing on the problem „the earth and it’s work”, the bound to the earth (good for us that we have bought...although we might have to leave)¹, keeping and respecting the relationships in the group (I get along with neighbors, a woman of the village sent her girl over, so that I won’t be alone...)², helping eachother (Mr. Avram brings me

---

¹ *bine că noi ne-am cumpărat...deși s-ar putea să fim nevoiți să plecăm de aici*

² *cu vecinii mă înțeleg, lelea mi-a trimis fata să nu fiu singură...*

***Similitudini și diferențe – fenomene ale coetnicității
într-o zonă multiculturală***
Studiu de caz: Dobrogea

Steluța PĂRĂU

Dr., director – Muzeul de Etnografie Tulcea,
e-mail: stelutaparau@yahoo.com

Abstract: *Similarities and differences of coethnicity in a multicultural zone.*

Case study: Dobrudja. The present approach is structured on two levels which take into consideration our interest from the prior ones to the actual ones. In consequence, the two chapters of our intervention (I *Summing up approach*; II *A new approach*) reflect on the one hand „in nuce” (in a nutshell) the results of the research carried on many years concerning the achievement of the multiculturalism at the level of the traditional life, and on the other hand the new vision determined by the latter-day lectures and by the possibility of their applicability – at the level of modern life representations – of new models and behavioural manifestation. The chapter *Summing up approach* summarizes, as any other ethnological/anthropological study would worthily do, our vision related to the phenomenon of coethnicity and, from this perspective, the experienced lecturer can gather documentary evidence referring to some typical aspects with all the indexes of the relativity interpretation of the ethnological fact. The traditional aspects from the material and immaterial culture of Dobrudja which we have analysed are presented in three subchapters: I 1. *Dobrudja – ethnical cohabitation zone*; II 2. *Similarities and differences – Archetype and variants. General consideration*; I 3. *Similarities and differences. The perspective of the tradition – modernity relation.* The chapter „*A new approach*” catches the experienced lector’s eye through the vision of the present approach impulse from the creativity and cultural values perspective. It operates – in the demonstration which appeals to the facts that send the lecturer to the ethnographic discourse – with the constituent elements of the social factors and which on their turn define themselves as one of the three levels of the basic creativity factors (the correlation between culture and creativity; the information role in the culture development; the correlation between the type of information and the behavioural manifestation in the multicultural context and/or interculturality). The last subchapter of our intervention (II. *Interactive interculturality*) takes into account *the aspects that send towards interculturality vs. multiculturalism* in the process of globalization.

Key words: coethnicity, multicultural zone, material culture, immaterial culture.

Românii între Septentrional și Meridional. Repere pentru o etnologie a alimentației

Narcisa ȘTIUCĂ

Conf. univ. dr. – Facultatea de Litere a Universității din București,
str. E. Quinet, nr. 15, București, e-mail: narcisa_aser@yahoo.co.uk

Abstract: *The Romanians between North and South Europe – Highlights of the Ethnology of Nutrition.* The paper is based on structuring the European space in four areas (Mediterranean, Central and Western, Eastern and Scandinavian) and two power systems: the Mediterranean (with strong vegetarian diet, centered on wheat, wine and oil) and the Celtic-Germanic (based on meat, animal fats and beverage produced by fermentation). We considered it useful to present ethnographic and linguistic arguments due to which the Romanian civilization is characterized as a pastoral one which includes both specific food dominant in the Northern zone as well as the triad of Southern food valued positively in the spread of Christianity. The items presented diachronically are completed with a rich set of oral traditions (apocryphal legends and ceremonial ritual texts) which demonstrate that food is related to archaic mythical patterns that consecrate it as a divine gift, not only in the ritualistic field but also in the festive and even daily one.

Key words: European space, vegetarian diet, apocryphal legends, Christianity, Ethnology of Nutrition.

Istoricii economiei vorbesc despre patru mari spații în epoca de înflorire a Evului Mediu: aria mediteraneană (din Peninsula Iberică, de-a lungul coastei sudice a Franței, incluzând Italia și ajungând până în sudul Peninsulei Balcanice), zona centrală și cea vestică, cea est-europeană și cea scandinavă (Rösener, 2003: 59). Fiecăreia dintre zonele enumerate i-au fost caracteristice anumite tipuri de culturi, în funcție de climă și sol: viticultura, pomicultura și legumicultura în sud, agricultura combinată cu creșterea animalelor în centru și în est, aceasta din urmă fiind practică intensiv în țările nordice. Aceste repere geografice și economice au dictat asupra formării clasei țărănești inducându-i acesteia trăsături specifice de la zonă la zonă. Nu este deloc de neglijat faptul că în secolele IV – V creștinismul se

Dimensiuni ale schimbării sociale în comunitatea rurală

Felicia MORÂNDĂU

Lector – Facultatea de Științe, Universitatea
„Lucian Blaga” Sibiu, e-mail: feliciamorandau@gmail.com

Abstract: We propose three dimensions of analysis of changes in rural community: changes produced in the community structure, changes produced in the relations inside community, changes produced in the status roles. The Romanian village is moving from a relatively closed, homogeneous community with a focus on agricultural activities to an outward-looking community that no longer values the agricultural activities. If age and sex accounted, for a long time, as a master-status in family and community, today there is a tendency to equalization of roles and an intensification of the conflict between generations. Institution of education begins to be strongly valued and economic production is moved, mostly, outside the household. The media create a meta-reality where people live and which becomes a reference point when they talk about their community. Proximity to the city and regular contact with it are beneficial conditions for change. However, the village still lacks human resources which are necessary for a better adaptation to the new demands of society.

Key words: community structure, the Romanian village, economic production, human resources, change.

Articolul de față are la bază o cercetare întreprinsă în septembrie – octombrie 2008 într-o comunitate rurală situată pe malul drept al Oltului, la 7 km. distanță de cel mai apropiat oraș. Este un studiu de caz în care am utilizat chestionarul și interviul semistandardizat. Studiul a fost precedat de o altă investigație, în aceeași comunitate, adresată tinerilor, pe tema „Aspirații și atitudini ale tinerilor din mediul rural față de instituția căsătoriei”. Datele obținute în cadrul acesteia vin să completeze imaginea comunității care face obiectul studiului nostru. Eșantionul pe care s-a făcut cercetarea este unul de intenționalitate și a fost format din 40 de familii cu copii minori și 10 persoane pe care le-am numit „cheie” pentru lumea satului, luând în calcul vârsta acestora și statusul ocupațional.

Documente cartografice din sec. al XVIII-lea și relevanța acestora pentru Transilvania mileniului III

Mariana VLAD

Asistent cercetare, drd. – Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu,
B-dul Victoriei, nr. 40, e-mail: aronvladmariana@yahoo.com

Abstract: *About the relevance for the 3rd millenium of some cartographic documents from 18th Century regarding Transsylvania.* For centuries the maps have been valuable learning tools. The map is a message. Maps have been important elements of a larger broader of the habsburg politics from 18th Century. But it served in various roles: as archive for referenced data, as tool for investigating the spatial relations, and as an object of aesthetic and historical interest.

Key words: Maps, Transsylvania, Atlases, 18th Century.

Dintotdeauna a existat interes pentru hărțile vechi; cu atât mai mult acum, în era informaticii, a *worldwideweb*-ului, care a permis depozitarea, accesul și manipularea documentelor cartografice, într-o manieră protectivă pentru document dar, în același timp, ușor accesibilă oricărui interesat. Acum, ritmul evoluției urbane transformă periferia în orașul viitorului, dar documentele cartografice vin să fundamenteze caracteristica structurii urbane, cu argumente pro sau contra noului nivel de sistematizare al zonei.

Existent încă de la apariția omului, fiind o creație proprie și specifică acestuia, documentul cartografic a suferit prefaceri și adaptări spectaculoase începând cu schițele primitive, realizate pe coji de copac, os, lemn, pietre, nisip, până la elaboratele hărți și planuri executate cu ajutorul tehnologiei moderne, prin sisteme satelitare.

Informațiile documentare privind apariția și evoluția hărților ne arată că aceste materiale cartografice au apărut și au evoluat, de-a lungul civilizațiilor, o dată cu Omul, reprezentând, la început, diferite elemente ale cadrului natural (rețea hidrografică, lacuri, păduri, peșteri).

*Gedanken zu den Weihnachtsbräuchen
der Siebenbürgen Sachsen*

Camelia ȘTEFAN

Muzeograf – Complexul Național Muzeal ASTRA,
Piața Mică, nr. 11, Sibiu, e-mail: camistefan@yahoo.de

Rezumat: Din ciclul sărbătorilor de peste an, cele legate de sărbătoarea Crăciunului ocupă un rol important în viața spirituală și socială a comunității sașilor din Transilvania. Perioada de post cuprinsă între 26 noiembrie – 23 decembrie este cunoscută sub denumirea de *advent* ce cuprinde patru duminici. După sărbătoarea Sfintei Katharina pe 25 noiembrie (zi în care avea loc ultimul bal până după Crăciun) se sfârșesc petrecerile și nunțile. Obiceiurile și datinile legate de această perioadă sunt împărțite în două: cele legate de credință (pregătirea sufletească prin rugăciune, cântatul în jurul bradului și a candelabrului), și cele legate de solstițiul de iarnă: aprinderea focului, rostogolirea unei roți aprinse de pe un deal, iluminatul turnului bisericii în ajun de Crăciun, practici magice legate de prosperitate și dragoste.

Cuvinte cheie: Crăciun, sași, obicei, credință, prosperitate.

Wir haben bei diesen Thema ganz bewusst das Wort Gedanken gewählt, denn eine Beschäftigung mit den uns vorliegenden Informationen zeigt sehr schnell, dass zu den traditionellen Überlieferungen so manches Neue hinzugekommen ist.

Bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts war die Symbolik des Weihnachtsbaums und des Adventkranzes im ländlichen Raum weniger bekannt und wurden von den Städten übernommen. Somit ergab sich oftmals ein Nebeneinander alter und neuer Traditionen.

Bei der Beschäftigung mit den Weihnachtsbräuchen stellen wir fest dass es ganz unterschiedliche Ausprägungen gibt. Fast jedes Dorf hat seine Eigenarten entwickelt.

Tradiții și obiceiuri de toamnă la sașii din Transilvania

Claudia Elena ZIDARU

Muzeograf – Complexul Național Muzeal ASTRA,
Piața Mică, nr. 11, Sibiu, e-mail: zidaru.claudia@yahoo.com

Zusammenfassung: *Siebenbürgische Bräuche im Herbst.* Der Brauchtums-kalender der Siebenbürger Sachsen vermerkt in den Herbstmonaten zahlreiche Bräuche, Feste und Feierlichkeiten älterer oder auch jüngerer Überlieferung. Die Sachsen geben sich heute sehr viel Mühe, um gewisse Traditionen zu erhalten, vergessen aber nicht, dass es sich heute nur um eine Kopie handelt, von dem was früher einmal war. Die traditionellen Feste werden jährlich organisiert, sei es Karneval, Kronen-, Erntedankfest, verschiedene Tage der Heiligen, all diese sind eine gute Gelegenheit, dass ausgewanderte Sachsen wieder die Heimat besuchen. Die wichtigsten Herbstfeste der Sachsen sind das Erntedankfest (der Dank an Gott für Ernte und für die Sicherung des Lebens); das Königslied, ein Spiel, das Menschen aus der Monotonie der täglichen Arbeit bringt, ein Unterhaltungsakt für das Dorf, mit religiöser Bedeutung; der Martinstag besteht aus einem Umzug, Kinder ziehen mit Laternen, mit Liedern durch die Ortschaft; der Kathreinentag ist ein wichtiger Namenstag in Siebenbürgen, um den sich viele Bräuche ranken. Am Kathreinenabend finden in den siebenbürgischen Ortschaften Tanzunterhaltungen statt. Dieser Brauch hat sich auch bei den Siebenbürger Sachsen in Deutschland erhalten und wird bis heute gepflegt. Mit Beginn der Adventszeit finden die Herbstbräuche ein Ende, es beginnt die Vorweihnachtszeit und ein neues Kirchenjahr.

Schlüsselwörter: Brauchtumskalender, Sachsen, das Erntedankfest, der Martinstag, Advent.

În folclorul săsesc unele cutume s-au păstrat până astăzi în forme ample de desfășurare, în care vechile rituri se îmbină cu acte ceremoniale, cu manifestări spectaculoase. Reprezintă adevărate sărbători populare bogate în cântece, dansuri și poezie.